

Datum
2014-09-29
Ert datum
2014-06-17

Vårt diarienummer
2014-110-4959
Er beteckning
U2014/4064/SF

Utbildningsdepartementet

103 33 STOCKHOLM

Promemorian Examenspremier till vissa lärare

Centrala studiestödsnämnden (CSN) lämnar följande synpunkter på förslagen i promemorian.

Sammanfattning

- CSN föreslår att tidsbegränsningen till 2021 ska framgå av förordningstexten.
- CSN anser att begreppet "avlagd examen" måste tydliggöras och föreslår att den avgörande tidpunkten ska vara när alla villkor för en sådan examen som anges i 1 § är uppfyllda. CSN föreslår även att det införs ett materiellt krav på att ett examensbevis ska ha utfärdats inom sex månader efter den tidpunkt då den enskilde uppfyller villkoren för en examen.
- CSN anser att det måste klargöras vad som gäller i fråga om utländska examina.
- CSN avstyrker förslaget att anslaget ska vara ramat. CSN föreslår istället att samma ordning för anvisning av medel som gäller för studiemedel ska gälla.
- CSN föreslår att kravet på att examensbevis och intyg om startdatum och studietakt ska lämnas in tillsammans med ansökan ska slopas.
- CSN föreslår att en ansökan om en examenspremie som huvudregel ska göras i en självbetjäningstjänst hos CSN och att en enskild som ansöker om en examenspremie ska använda en sådan elektronisk signatur som avses i 2 § lagen (2000:832) om kvalificerade elektroniska signaturer.
- CSN önskar att det i det fortsatta förordningsarbetet exemplifieras vad som kan utgöra synnerliga skäl för eftergift av återkrav av examenspremier.
- CSN föreslår att bestämmelserna ska träda i kraft tidigast den 15 maj 2015.
- CSN tillstyrker förslaget att det anslås 5 miljoner kronor för CSN:s administrativa merkostnader.

3. En tillfällig examenspremie införs till vissa lärare inom bristområden

Av promemorian framgår att en tillfällig examenspremie ska införas under åren 2015–2021. Tidsbegränsningen till 2021 framgår däremot inte av förordningstexten. CSN anser att det ur informationssynpunkt skulle vara värdefullt om den tänkta tidsbegränsningen framgår av förordningen.

4. Villkor för examenspremier

Tidsgräns för när utbildningen tidigast ska ha påbörjats

Av förslaget framgår att en examenspremie kan betalats ut till den som påbörjat en viss utbildning efter en viss tidpunkt (den 30 juni 2011 eller den 31 december 2012).

CSN tolkar förslaget på så sätt att studerande som får tillgodoräkna sig svenska eller utländska kurser inom ramen för ett premieberättigande utbildningsprogram ska anses ha påbörjat utbildningen vid den tidpunkt när han eller hon antogs till och påbörjade utbildningsprogrammet.

Avlagd examen och förutsättningar för att få rätt till examenspremier

I förslaget till förordning används begreppet "avlagd examen" som förutsättning för att få rätt till examenspremier.

CSN anser att det är oklart vad som menas med begreppet "avlagd examen", då det används i olika betydelser vid olika lärosäten. Begreppet kan antingen avse tidpunkten för när examensbevis utfärdas eller tidpunkten för när villkoren för examen är uppfyllda. Enligt en skrivning nederst på sid. 11 framstår det som att tidpunkten som avses är tidpunkten för när villkoren för examen är uppfyllda. Detta eftersom det där anges att ansökningstiden för examenspremie (sex månader efter avlagd examen) ska skapa motiv för den enskilde att få ett examensbevis. En skrivning överst på sid. 12 kan å andra sidan föra tankarna till att det är tidpunkten för examensbevisets utfärdande som avses.

CSN tolkar det som att det är tidpunkten för när villkoren för examen är uppfyllda som avses. CSN föreslår därför att alla paragrafer (1, 3, 5 och 9 §§) justeras och i stället hänvisar till tidpunkten för när alla villkor för en sådan examen som anges i 1 § är uppfyllda.

CSN föreslår även att det införs ett materiellt krav på att ett examensbevis ska ha utfärdats inom sex månader efter den tidpunkt då den enskilde uppfyller villkoren för en examen enligt 3 § första stycket, se CSN:s motivering under rubriken "Ansökningstid" i avsnitt 6.

Utländska examina

Promemorian behandlar inte frågan om vad som gäller beträffande utländska examina, d.v.s. om sådana ska kunna ge rätt till examenspremier eller inte.

Enligt CSN:s bedömning innehåller förslaget till förordning inte någon begränsning av rätt till examenspremier för svenska examina när det gäller ämneslärarexamen samt speciallärar- och specialpedagogexamen. Det beror på att det inte finns någon hänvisning till att det ska vara en examen enligt en svensk författning. Däremot finns en sådan begränsning när det gäller examina till följd av en utbildning enligt förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen (VAL) och examina till följd av en utbildning på deltid enligt förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen (KPU).

CSN anser att det i det fortsatta föreskriftsarbetet behöver förtydligas och utredas vad som ska gälla beträffande utländska examina, och om en begränsning till svenska examina skulle kunna strida mot rätten till fri rörlighet för unionsmedborgare.

Om rätten till examenspremier ska begränsas till svenska examina bedömer CSN att det krävs ett förtydligande i förordningen, förslagsvis genom en hänvisning i 3 § till bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) när det gäller rätten till examenspremier för personer som har avlagt (uppfyller villkoren för) ämneslärarexamen respektive speciallärar- och specialpedagogexamen.

5. Examenspremiens storlek

Av förslaget framgår att examenspremier ska lämnas inom ramen för anslagna medel och i den ordning som ansökningarna har kommit in.

CSN bedömer att ett ramat anslag inte fyller någon funktion

CSN bedömer att ett ramat anslag inte fyller någon funktion i detta fall och föreslår samma ordning för anvisning av medel som gäller för studiemedel ska gälla för examenspremier. Det borde gå att prognosticera hur stort anslaget bör vara utifrån antalet antagna studenter till de olika utbildningarna, med reservation för att examenspremier även ska komma att utgå för utländska examina.

Den naturliga konsekvensen när ett sökt belopp inte rymms inom ramen för anvisade medel borde vara att ansökan ska avslås. I promemorian anges dock att avsikten inte är att CSN ska avslå en ansökan av det skälet att anvisade medel har tagit slut under året. I de fall anvisade medel för året tagit slut ska CSN i stället besluta om examenspremierna och vänta med utbetalningen till nästa år. I de fall anslagskrediten

tagit slut ska CSN i stället eventuellt avvakta med handläggningen av ärendet till kommande år.

Om tanken inte är att någon studerande ska kunna få avslag på sin ansökan, får ordningen med ett ramat anslag enbart till följd att CSN måste skjuta på utbetalningar och beslut. Inte heller om CSN skulle avslå ansökningar som inte ryms inom ramen för anvisade medel synes ett ramat anslag fylla någon funktion. Detta eftersom ramen inte har någon koppling till examenstidpunkten. En person som exempelvis har ansökt om examenspremier för en examen som han eller hon avlade (d.v.s. uppfyllde villkoren för) sent under 2015 och fått avslag på sin ansökan därför att anvisade medel var slut, skulle enligt den föreslagna regleringen när som helst kunna återkomma med en begäran om omprövning av beslutet. Ordningen innebär alltså ingen egentlig utgiftsbegränsning för staten, utan enbart att de studerande får vänta på utbetalningen av premien. Det är enbart under satsningens sista år som ett avslag på en ansökan skulle kunna få en reell betydelse.

Konsekvenser av en ordning med ett ramat anslag

CSN anser att den föreslagna ordningen med ett ramat anslag framstår som onödigt krånglig och ineffektiv. Det blir otydligt för de studerande som kan ha svårt att bedöma om och när de har rätt till examenspremier och när utbetalning kommer att ske. Det i sin tur kan leda till merarbete för CSN genom många samtal och frågor från berörda parter. Det är dessutom otydligt hur CSN förväntas hantera ärenden där myndigheten har beviljat alla anvisade medel för året inklusive 10 procent av anvisade medel för kommande år. Ska CSN då avslå ansökan, bordlägga den eller göra något annat (t.ex. begära en höjd anslagskredit)?

Även uppföljningen och beräkningen av utbetalda premier riskerar att bli tidskrävande med ett ramat anslag. För att inte riskera att överskrida anslaget måste CSN ha en god marginal vid beräkningen av från och med vilket ansökningsdatum som utbetalningarna för året ska stoppas. När ansökningarna dessutom ska beviljas i den ordning som ansökningarna kommer in, kommer det att uppstå situationer där en ansökan som behöver kompletteras ska ha företräde framför en senare komplett ansökan. CSN måste därför reservera ett belopp om 75 000 kronor eller 50 000 kronor för varje ansökan, beroende på vilken examen som ansökan gäller. Om CSN sedan inte betalar ut hela det reserverade beloppet kommer det att leda till att utbetalningarna har stoppats vid en tidpunkt då det de facto återstår medel för året.

Om samma ordning för anvisning av medel som gäller för studiemedel ska gälla kan den föreslagna bestämmelsen i 3 § sista stycket och 10 § utgå.

6. Ansökan och beslut om examenspremien

Ansökningstid

I promemorian anges att det införs en tidsgräns för när en ansökan senast ska ha kommit in till CSN (senast sex månader efter avlagd examen) för att skapa motiv för den enskilde att få ett examensbevis.

CSN:s bedömning är att en tidsgräns för när en ansökan senast ska ha kommit in inte skapar motiv för den enskilde att ta ut sitt examensbevis. Om den enskilde bara lämnar in sin ansökan i tid kan han eller hon komplettera sin ansökan med ett examensbevis lång tid därefter. CSN sedvanerättsliga omprövningsbefogenhet vid en direkt begäran om omprövning från den sökande innehåller inga tidsmässiga begränsningar. CSN måste alltså ompröva det avvisnings- eller avslagsbeslut som eventuellt har fattats.

För att skapa motiv för den enskilde att ta ut en examen krävs enligt CSN:s bedömning antingen en bestämmelse som innehåller ett formellt krav på att examensbevis *ska ha lämnats in* till CSN inom en viss tidsfrist eller en bestämmelse som innehåller ett materiellt krav på att examensbevis *ska ha utfärdats* inom en viss tidsfrist. Mot denna bakgrund föreslår CSN ett materiellt krav att ett examensbevis ska ha utfärdats inom sex månader efter den tidpunkt då den enskilde uppfyller villkoren för en examen enligt 3 § första stycket.

Krav på intyg och examensbevis

CSN anser att kravet i 8 § andra stycket på att den enskilde ska lämna in en kopia av examensbeviset och det intyg som anges i 7 § är överflödigt. Eftersom det är fråga om ansökningsärenden följer det av förvaltningsrättsliga principer att det är den enskilde som har bevisbördan för att villkoren för att få rätt till förmånen är uppfyllda. CSN bedömer att myndigheten i huvuddelen av fallen kommer att kunna få tillgång till nödvändiga uppgifter via LadokPing. Det är i sådana fall onödigt att samtliga sökande ska behöva lämna in examensbevis och intyg tillsammans med sin ansökan. I de fall examensbevis och intyg krävs för att CSN ska kunna bedöma om villkoren för examenspremien är uppfyllda kan CSN begära att den enskilde ska komplettera sin ansökan med dokument som visar detta.

Mot denna bakgrund föreslår CSN att 8 § andra stycket ska utgå.

Krav på egenhändig underskrift

Av förslaget framgår att ansökan ska vara egenhändigt undertecknad av den enskilde.

För att kunna skapa en snabbare och enklare ansökningsprocess och på ett säkrare sätt kunna säkerställa de sökandes identitet föreslår CSN att ansökan om en examenspremie ska göras i en självbetjäningstjänst hos CSN och att en enskild som ansöker om en examenspremie ska använda en sådan elektronisk signatur som avses i 2 § lagen om kvalificerade elektroniska signaturer. På så sätt kan även handläggningstiderna hos CSN kortas och risken för felaktiga utbetalningar minskas.

CSN har i en rapport som lämnades in till regeringen i april 2014¹ redogjort för fördelarna med ett krav på e-legitimation, samt behandlat frågan om det är lagligt att införa ett krav på elektronisk identifiering och signering för att ansöka om studiemedel. Vidare behandlas frågan om alla som söker studiemedel för utlandsstudier har möjlighet att använda e-legitimation. I rapporten konstaterar CSN att det i dagsläget finns vissa personkategorier som kan ha svårt att ansöka om studiemedel för utlandsstudier med svensk e-legitimation. Detsamma bör enligt CSN:s mening gälla vid ansökan om en examenspremie. De personkategorier som saknar möjlighet eller kan ha svårt att skaffa eller använda en e-legitimation är de som saknar personnummer, de som inte är folkbokförda i Sverige och de som befinner sig utomlands.

Enligt CSN:s bedömning bör det endast vara ett fåtal personer, som vill ansöka om en examenspremie, som kommer att ha svårt att skaffa eller använda e-legitimation. Huvudregeln bör därför vara att ansökan om en examenspremie ska göras i en självbetjäningstjänst hos CSN och att en enskild som ansöker om en examenspremie ska använda en sådan elektronisk signatur som avses i 2 § lagen om kvalificerade elektroniska signaturer. För enskilda som inte kan använda e-legitimation bör det i stället vara möjligt att lämna in en ansökan i pappersform. CSN föreslår därför att myndigheten ska få ett bemyndigande att föreskriva om att vissa ansökningar får göras på annat sätt.

---

¹ Rapporten "Krav på användande av e-legitimation vid ansökan om studiemedel för utlandsstudier" (CSN:s dnr 2014-100-3537)

7. Återbetalningsskyldighet och återkrav

Enligt förslaget får återkravet helt eller delvis efterges om det finns synnerliga skäl.

Av promemorian framgår inte vad som kan utgöra synnerliga skäl för eftergift av ett återkrav av examenspremier. CSN önskar att detta exemplifieras i det fortsatta förordningsarbetet.

13. Ikraftträdande

CSN föreslår att bestämmelserna ska träda i kraft tidigast den 15 maj 2015. I och med att bestämmelserna ska gälla retroaktivt (för examina som avlagts efter den 31 mars 2014) ser CSN inte några större negativa konsekvenser för de studenter som har rätt till premien, mer än att de får vänta något längre på beslut och utbetalningar.

Skälet till CSN förslag att senarelägga ikraftträdandetidpunkten är att det är mycket kort om tid att utarbeta ett nytt systemstöd för handläggning och utbetalning av premien till den 1 januari 2015. CSN har dessutom redan har en hög arbetsbelastning då myndigheten samtidigt som den ska konstruera en systemlösning för examenspremier ska införa ändringar till följd av prop. 2012/13:152 *Studiemedel i en globaliserad värld*. Därutöver tillkommer CSN:s arbete med att förnya och modernisera myndighetens handläggningssystem.

CSN föreslår ett ikraftträdande tidigast den 15 maj 2015 därför att utvecklingen av en systemlösning för examenspremier därmed kan samordnas med de systemändringar som krävs till följd av prop. 2012/13:152 *Studiemedel i en globaliserad värld*.

14. Konsekvenser

CSN tillstyrker förslaget att det anslås 5 miljoner kronor för CSN:s administrativa merkostnader att utveckla ett nytt systemstöd för handläggning och utbetalning av premien.

15. Författningsförslag

CSN föreslår i fråga om förslaget till förordning (0000:00) om examenspremier till vissa lärare

dels att 10 § ska utgå,

dels att 1, 3, 5, 8–9 §§ ska ha följande lydelse.

Promemorians förslag

I denna förordning finns bestämmelser om en tidsbegränsad premie (examenspremie) som får lämnas till den som *har avlagt* en

1. ämneslärarexamen som innehåller något eller några av undervisningsämnena matematik, biologi, fysik, kemi eller teknik,
2. speciallärarexamen, eller
3. specialpedagogexamen.

En examenspremie ska lämnas till den som efter den 31 mars 2014 *har avlagt* någon av de examina som anges i 1 § och 1. utbildningen har påbörjats efter den 30 juni 2011 och det handlar om

- a) en utbildning som leder till ämneslärarexamen,
- b) en utbildning enligt förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och forskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen,
- c) en utbildning på deltid enligt förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen, eller

CSN:s förslag

1 §

I denna förordning finns bestämmelser om en tidsbegränsad premie (examenspremie) som får lämnas till den som *uppfyller villkoren för* en

1. ämneslärarexamen som innehåller något eller några av undervisningsämnena matematik, biologi, fysik, kemi eller teknik,
2. speciallärarexamen, eller
3. specialpedagogexamen.

3 §

En examenspremie ska lämnas till den som efter den 31 mars 2014 *och senast den 31 december 2021 uppfyller villkoren för* någon av de examina som anges i 1 § och 1. utbildningen har påbörjats efter den 30 juni 2011 och det handlar om

- a) en utbildning *enligt bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100)* som leder till ämneslärarexamen,
- b) en utbildning enligt förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och forskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen,
- c) en utbildning på deltid enligt förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk

d) en utbildning på deltid som leder till en speciallärar- eller specialpedagogexamen,
2. utbildningen har påbörjats efter den 31 december 2012 och det handlar om

a) en utbildning på heltid som avses i 1 c, eller,

b) en utbildning på heltid som avses i 1 d.

Examenspremier *enligt första stycket* lämnas dock endast inom ramen för anslagna medel.

utbildning som leder till ämneslärarexamen, eller

d) en utbildning på deltid *enligt bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100)* som leder till en speciallärar- eller specialpedagogexamen,

2. utbildningen har påbörjats efter den 31 december 2012 och det handlar om

a) en utbildning på heltid som avses i 1 c, eller,

b) en utbildning på heltid som avses i 1 d.

Examenspremier lämnas endast om ett examensbevis har utfärdats inom sex månader efter den tidpunkt då den enskilde uppfyller villkoren för en examen enligt första stycket. För den som uppfyller villkoren för examen under perioden den 1 april 2014–14 maj 2015 ska examensbevis i stället ha utfärdats senast den 14 november 2015.

5 §

Bestämmelserna i 3 § första stycket 1 b gäller inte för den som har avlagt en ämneslärarexamen enligt 25, 26, 27 eller 28 § förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen.

Bestämmelserna i 3 § första stycket 1 b gäller inte för den som har fått ett examensbevis utfärdat för en ämneslärarexamen enligt 25, 26, 27 eller 28 § förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen.

8 §

Ansökan om en examenspremie ska göras *skriftligen till Centrala studiestödsnämnden*, som prövar frågor om och betalar ut examenspremien. *Ansökan ska vara egenhändigt undertecknad av den enskilde. Uppgifterna i ansökan ska lämnas på heder och samvete.*

Den som ansöker om en examenspremie ska tillsammans med sin ansökan lämna in en kopia av examensbeviset och det intyg som anges i 7 §.

Om en examen har utfärdats hos en enskild utbildningsanordnare ska Centrala studiestödsnämnden hämta in de uppgifter som anges i 7 § om ett sådant intyg inte har utfärdats av utbildningsanordnaren.

Ansökan om en examenspremie ska göras *i en självbetjäningstjänst hos Centrala studiestödsnämnden*, som prövar frågor om och betalar ut examenspremien. *En enskild som ansöker om en examenspremie ska använda en sådan elektronisk signatur som avses i 2 § lagen (2000:832) om kvalificerade elektroniska signaturer.*

Uppgifterna i ansökan ska lämnas på heder och samvete.

Centrala studiestödsnämnden får trots vad som anges i första stycket meddela föreskrifter om att vissa ansökningar får göras på annat sätt. Ansökan ska då vara egenhändigt undertecknad av den enskilde. Ansökan ska i övrigt göras på det sätt som Centrala studiestödsnämnden bestämmer.

9 §

Ansökan om en examenspremie ska ha kommit in till Centrala studiestödsnämnden inom sex månader efter *avlagd* examen. För den som *har avlagt* examen under perioden den 1 april–31 december 2014 ska ansökan om en examenspremie i stället ha kommit in till Centrala studiestödsnämnden senast den 30 juni 2015. *Om en ansökan inte görs inom den angivna tiden har den enskilde inte rätt till någon premie.*

Ansökan om en examenspremie ska ha kommit in till Centrala studiestödsnämnden inom sex månader efter *det att den enskilde uppfyllt villkoren för* examen. För den som *uppfyller villkoren för* examen under perioden den 1 april 2014–14 maj 2015 ska ansökan om en examenspremie i stället ha kommit in till Centrala studiestödsnämnden senast den 14 november 2015.

Beslut om detta remissvar har fattats av generaldirektören Christina Gellerbrant Hagberg efter föredragning av verksjuristen Jenny Wäsström i närvaro av verksamhetsutvecklaren Carina Isaksson, som också deltagit i arbetet med remissvaret, och chefsjuristen Åke Svensson. I arbetet med remissvaret har även verksamhetsutvecklaren Anita Hansson och utredaren Joacim Strömblad deltagit.

Christina Gellerbrant Hagberg

Jenny Wäsström